ВІДГУК

опонента доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України Ярошенка Олега Миколайовича про дисертацію Бурлаченка Дмитра Володимировича тему «Нагляд і контроль у системі захисту трудових прав і свобод», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право

Актуальність теми дослідження. У частині другій ст. 3 Конституції України проголошено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. У сфері застосування праці це конституційне положення має бути втілено у створенні ефективного галузевого механізму забезпечення трудових прав і свобод, складовою якого є механізм захисту в разі їх порушення, дієвість якого потребує істотного вдосконалення в сучасних соціально-економічних умовах. На жаль, в Україні ситуація з порушенням трудових прав і свобод останніми роками суттєво не змінюється. Незважаючи на окремі позитивні зміни, порушення трудових прав продовжують зазнавати різні категорії працівників , особливо на недержавних підприємствах і в організаціях.

За чинним законодавством України захист трудових прав здійснюється в юрисдикційних і неюрисдикційних формах. Окремі теоретичні та практичні питання правової регламентації нагляду і контролю як юрисдикційної форми захисту трудових прав і свобод досліджувалися у вітчизняній науці трудового права, водночас здійснення спеціального комплексного дослідження цієї проблематики варто визнати актуальним і своєчасним.

Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися у межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри трудового права та права соціального забезпечення «Функціонування трудового права та права соціального забезпечення в умовах інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку

України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Дисертаційне дослідження характеризується ознакою єдністю мети, завдань і змісту. Позиції, що відстоюються автором, ґрунтуються на досягненнях загальної теорії права, сучасної науки конституційного права, трудового права, адміністративного права. Наукові положення дисертаційної роботи об'єктивно відображають реальний стан нагляду і контроль за додержанням законодавства про працю як складової системи захисту трудових прав і свобод.

У дисертації чітко визначені об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дисертації є правовідносини із нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. Предметом дослідження є нагляд і контроль у системі захисту трудових прав і свобод.

Структура роботи є логічно обґрунтованою і повністю відповідає меті дисертації, що полягає у дослідженні нагляду і контролю як складової системи захисту трудових прав і свобод на підґрунті оновленого законодавства, проекту Трудового кодексу України, законодавчого досвіду окремих зарубіжних країн, а також внесенні науково обґрунтованих пропозицій про вдосконалення актів чинного законодавства України, проекту Трудового кодексу України та правозастосовчої практики в зазначеній сфері.

Вивчення змісту дисертації дозволяє дійти висновку, що автором досягнута поставлена мета і вирішено такі завдання, як: визначено поняття та структура системи захисту трудових прав і свобод; охарактеризовано нормативне закріплення нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю; сформульовано поняття нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю та визначено їх місце в системі захисту трудових прав і свобод; охарактеризовано структуру правовідносин з нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю; розглянуто форми і порядок здійснення державного

нагляду за додержанням законодавства про працю, а також форми і порядок здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю; сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України, проекту Трудового кодексу України в частині нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю як складової системи захисту трудових прав і свобод.

За своїм обсягом дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України. Отримані дисертантом результати, сформульовані ним наукові положення і висновки є достовірними і обґрунтованими. Вони ґрунтуються на аналізі значного обсягу нормативного матеріалу, наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених із загальної теорії права, конституційного права, трудового права, адміністративного права, інших галузевих правових наук. У роботі досліджені міжнародно-правові акти, акти чинного законодавства України, проект Трудового кодексу України у сфері нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. Автором використано матеріали судової практики, діяльності Державної служби України з питань праці, статистичні дані за останні роки.

У процесі дослідження автором використано загальні та спеціальні методи наукового пізнання, вибір яких обумовлений особливостями мети, завдань, об'єкта та предмету дослідження. Серед таких – формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий методи, метод тлумачення правових норм, правового моделювання та ін., застосування яких свідчить про належне науково-методологічне підґрунтя дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці трудового права спеціальним комплексним дослідженням нагляду і контролю як складової системи захисту трудових прав і свобод.

На підставі аналізу нормативно-правових актів, спеціальної літератури, матеріалів практики автором сформульовані висновки і пропозиції, які є новими для науки трудового права.

Заслуговує на підтримку виокремлення дисертантом у підрозділі 1.1 системи захисту трудових прав і свобод, визначення її поняття та структури. Цілком логічним є включення до цієї системи нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю як одного із структурних елементів, який автор відносить до юрисдикційних форм захисту зазначених прав і свобод.

Виваженою є точка зору дисертанта щодо визначення поняття нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. Незважаючи на певні відмінності цих понять, з наукової точки зору доцільним є формулювання єдиного поняття нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю, яке автор пропонує розглядати в декількох значеннях: 1) як одну з юрисдикційних форм захисту трудових прав і свобод працівників; 2) як діяльність уповноважених органів (організацій); 3) як правовідносини у системі правовідносин у сфері праці; 4) як окремий правовий інститут у системі трудового права України; 5) як правову процедуру, що здійснюється у передбаченому законодавством порядку.

Заслуговує на увагу пропозиція дисертанта закріпити у ст. 259 Кодексу законів про працю України, Положенні про Державну службу України з питань праці принципи здійснення нагляду і контролю, серед яких передбачити принцип дотримання і захисту прав і свобод працівників, а серед основних завдань Держпраці – забезпечення дотримання і захисту прав і свобод працівників. Це узгоджується з проблематикою дисертації та обраним автором напрямом дослідження.

Мають ознаки наукової новизни висновки дисертанта щодо співвідношення нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю як окремих правових категорій, а також співвідношення нагляду і контролю з іншими формами захисту трудових прав і свобод, що вбачається у їх єдності, взаємодії та відмінностях.

Обґрунтованою є пропозиція дисертанта виокремлювати державний нагляд і контроль і недержавний контроль за додержанням законодавства про

працю. Усталеною в науці трудового права є точка зору про виділення громадського контролю за додержанням законодавства про працю. Автор переконливо доводить, що суб'єктами, які здійснюють такий контроль, вже є не тільки професійні спілки, їх об'єднання, а й місцеві адміністрації, органи місцевого самоврядування, роботодавці, тому доцільним є застосування терміну «недержавний контроль за додержанням законодавства про працю».

Слушною є пропозиція автора розглядати правовідносини з нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю як складову системи правовідносин у сфері праці. При цьому в роботі аналізується співвідношення зазначених правовідносин з індивідуальними і колективними трудовими правовідносинами та формулюється висновок про допоміжний, обслуговуючий характер правовідносин із нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю.

В роботі сформульовані й інші висновки та пропозиції, що мають ознаки наукової новизни і заслуговують на увагу.

Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях. Основні теоретичні положення, наукові висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, викладені у 10 наукових публікаціях, з яких 2 статті опубліковано у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні юридичного напряму, у 7 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, круглих столах тощо.

Висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, мають теоретичне і практичне значення і можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження теоретичних і практичних проблем нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю;

правотворчій діяльності – для вдосконалення актів чинного законодавства України, проекту Трудового кодексу України у сфері нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю;

правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики застосування чинного законодавства України суб'єктами нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Трудове право», «Захист трудових прав і свобод», розробці програм навчальних дисциплін, методичних рекомендацій, підготовці підручників, навчальних посібників, тематики курсових робіт із зазначених дисциплін.

Водночас, як і в будь-якому науковому дослідженні складної проблеми, в дисертації містяться окремі дискусійні положення, висновки та пропозиції, які потребують додаткового обґрунтування або пояснення.

1. У підрозділі 1.2 «Нормативно-правове забезпечення нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю» автор аналізує конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці. При цьому робить висновок про необхідність більш активного впровадження у національну юридичну практику положень актів МОП щодо превентивних заходів запобіганню порушенням прав працівників шляхом заохочення та поширення співпраці між службовими особами інспекції праці та організаціями роботодавців і працівників, посилення превентивної функції інспектування. Бажано було б більш докладно пояснити про які саме превентивні заходи йдеться і в яких правових актах вони мають отримати належне закріплення.

2. У підрозділі 1.3 «Поняття, ознаки та види нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю» автор визначає поняття нагляду і контролю у декількох значеннях. При цьому в підрозділі не всі значення цього поняття розкриваються належним чином. У Висновках автор формулює поняття нагляду і контролю тільки у двох значеннях: як правового інституту та як діяльності уповноважених органів (організацій). Тому під час захисту дисертації варто надати визначення поняття нагляду і контролю в інших значеннях, а саме як правовідносин, юрисдикційної форми захисту трудових прав та інтересів, правової процедури.

3. У підрозділі 1.3 «Поняття, ознаки та види нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю» дисертант докладно аналізує види нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю, пропонує власні критерії класифікації. При цьому автору варто було б більш чітко викласти окремо класифікацію державного нагляду і контролю і недержавного контролю за додержанням законодавства про працю, адже внутрішня класифікація цих виділених автором видів також є доцільною з теоретичної та практичної точок зору.

4. Потребують конкретизації положення підрозділу 2.1 «Поняття та ознаки правовідносин із нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю» в частині виокремлення та характеристики ознак зазначених правовідносин. Як уже відзначалося, автор приділяє увагу характеристиці місця зазначених правовідносин у системі правовідносин у сфері праці, їх співвідношенню з індивідуальними і колективними трудовими правовідносинами, але недостатньо уваги приділяє аналізу юридичних ознак правовідносин із нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю.

5. У роботі формулюються численні пропозиції про вдосконалення актів чинного законодавства України у сфері нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. Що ж стосується зареєстрованих проектів Трудового кодексу України, які використовуються в роботі, то автор здебільшого обмежується характеристикою новел законопроекту порівняно з чинним Кодексом законів про працю України, уникаючи при цьому конкретних пропозицій щодо вдосконалення змісту Книги сьомої «Нагляд і контроль за дотриманням трудового законодавства». Враховуючи зміни в актах чинного законодавства України щодо нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю, положення цієї Книги потребують корегування і оновлення. У зв'язку з цим автору варто було більше уваги приділити формулюванню пропозицій про зміни і доповнення до Книги сьомої проекту Трудового кодексу України.

Висловлені зауваження мають здебільшого уточнюючий характер і є підґрунтям для подальших наукових досліджень дисертантом обраної проблематики дисертаційної роботи. Відзначені позитивні моменти дисертації Д.В. Бурлаченка дозволяють дійти висновку, що робота є якісним науковим дослідженням, що має теоретичне та практичне значення, результати якого сприятимуть подальшому розвитку науки трудового права в частині нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю на національної юридичної практики в цій сфері.

Загальний висновок. Дисертація виконана на належному теоретичному рівні, її зміст викладено в логічній послідовності, всі висновки є достатньо обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертація Д.В. Бурлаченка відповідає спеціальності 081-Право і пройшла належну апробацію.

Дисертація є самостійною завершеною науковою роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертаційне дослідження на тему «Нагляд і контроль у системі захисту трудових прав і свобод», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167, Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року №40, а її автор, Бурлаченко Дмитро Володимирович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право.

Офіційний опонент:
Проректор з навчально-методичної роботи
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України **О.М. Ярошенко**